

MÜKELLEFLERİN VERGİ UYUM DÜZEYLERİNİN ÖLÇÜLMESİ: AKDENİZ BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Measuring Tax Compliance Levels Of Taxpayer: Sample Of The Mediterranean Region

Ahmet TEKİN¹

¹Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Eskişehir, ahmettekin4444@gmail.com, orcid.org/0000-0003-0520-0434

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:

10.03.2023

Kabul/Accepted:

05.05.2023

DOI:

10.18069/firatsbed.1263536

Anahtar Kelimeler

Vergi Uyum, Gönüllü

Uyum, Gönüllü Uyumsuzluk,

Akdeniz Bölgesi

ÖZ

Bu çalışmada Akdeniz Bölgesinde yer alan Adana, Antalya, Burdur, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş, Mersin ve Osmaniye illerinde bulunan mükelleflerin vergi uyum düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın Akdeniz Bölgesi'nde yapılmasının temel sebebi ise daha önce Akdeniz Bölgesi üzerine herhangi bir çalışmaya rastlanılmamış olmasıdır. Daha önce yapılmış çalışmalar incelendiğinde genellikle tek bir şehirde bulunan mükellefler üzerine çalışmalar yapıldığı gözlenmiştir. Çalışmada yüz yüze anket yöntemi uygulanmıştır. Anket uygulanırken gönüllülük esası alınmış ve katılımcılara verdikleri cevapların hiçbir şekilde kurum ya da kuruluşlarla paylaşılmayacağı belirtilmiştir. Çalışmaya 1013 mükellef katılmış ve mükelleflerin vermiş oldukları cevaplar SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Ankete cevap veren katılımcıların büyük bir çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır. Ankete katılanların çoğunluğu lisans mezunudur. Ayrıca ankete katılanların büyük bir çoğunluğu ticari kazanç elde edenlerdir. Ayrıca katılımcılar "kazancı yüksek olanlardan daha yüksek, düşük olanlardan daha düşük oranda gelir vergisi alınmalı" görüşünü savunmaktadırlar. "Vergi mevzuatı adil değildir." sorusuna katılımcıların çoğu kesinlikle katıldıklarını belirtmiştir. "Vergi oranlarını yüksek bulurum." sorusuna katılımcıların çoğu kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Çalışma Akdeniz Bölgesinde yer alan 8 ili kapsamı nedeniyle bir ilk olma özelliğini de göstermektedir.

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine the tax compliance levels of taxpayers in Adana, Antalya, Burdur, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş, Mersin and Osmaniye provinces in the Mediterranean Region. The main reason why the study was conducted in the Mediterranean Region is that no study on the Mediterranean Region has been encountered before. When the previous studies were examined, it was observed that studies were generally conducted on taxpayers located in a single city. Face-to-face survey method was used in the study. While applying the questionnaire, it was taken on a voluntary basis and it was stated that the answers given by the participants would not be shared with any institutions or organizations. 1013 taxpayers participated in the study and the answers given by the taxpayers were analyzed with the SPSS package program. The vast majority of respondents to the survey are men. Majority of the respondents are undergraduate graduates. In addition, the vast majority of respondents are commercial earners. In addition, the participants defend the view that "higher income tax should be collected from those with high income and lower income tax from those with low income". "Tax legislation is unfair." Most of the participants stated that they strongly agree with the question. "I find tax rates high." Most of the participants stated that they absolutely agree with the question. The study also shows the feature of being a first because it covers 8 provinces in the Mediterranean Region.

Keywords

Tax Compliance, Voluntary

Compliance, Voluntary Non-

Compliance, the

Mediterranean Region

Atf/Citation: Tekin, A. (2023). Mükelleflerin Vergi Uyum Düzeylerinin Ölçülmesi: Akdeniz Bölgesi Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 2, 743-754.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Ahmet TEKİN, ahmettekin4444@gmail.com

1. Giriş

Vergi uyumu konusunun tarihi vergi kadar eski olmakla birlikte vergi ve vergi uyumu konuları birbirleri ile ilişkili konular olmaktadır. Vergi, devletin kamu hizmetlerini karşılamak amacıyla kişilerden ya da kurumlardan karşılıksız, cebri ve yasal yollarla aldığı parasal değer olarak tanımlanmaktadır. Bu yönüyle düşünüldüğüne mükellefler vergi ile ilgili ödevlerini tam ve zamanında yapmak zorundadırlar. Mükelleften beklenen de vergilendirmeye ilişkin görevlerini yerine getirmesidir. Mükelleflerin vergisel yükümlülüklerini kanunlara uygun olarak, tam ve zamanında yapması vergi uyumu olarak tanımlanmaktadır. Ancak bazı durumlarda mükellefler vergi uyumuna gönüllü olarak katılırken bazı durumlarda mükellef gönüllü uyumsuzluk durumları da sergileyebilir. Özellikle de vergi oranlarının arttığı durumlarda mükellefler vergi kaçırma ya da verginin reddi gibi aktif tepkiler ya da vergileri geç ödeme, tüketimden kısma gibi pasif tepkiler gösterebilirler.

Bu çalışmada Akdeniz Bölgesinde yer alan Adana, Antalya, Burdur, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş, Mersin ve Osmaniye illerinde faaliyette bulunan mükelleflerin vergi uyum düzeyleri incelenmiştir. Çalışmada sorulan sorular genellikle vergi uyumu ile ilgili sorular olup, vergi sistemi ve mükellef hakları ile ilgili sorulara da yer verilmiştir. Mükelleflerin sorulara vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde mükelleflerin çoğunluğunun “*Vergi mevzuatı adil değildir.*” ve “*Vergi oranlarını yüksek bulurum.*” sorularına katıldığı görülmektedir. Ortaya çıkan anlamlı farklılıklara göre, erkek vergi mükelleflerinin kadın vergi mükelleflerine göre, lisansüstü mezunu katılımcılar, diğer katılımcılara göre, lisans mezunu katılımcılar ilköğretim ve lise mezunu katılımcılara göre daha yüksek vergi uyumuna sahiptirler. Bu sonuca bakılarak katılımcıların eğitim durumu arttıkça vergi uyumunun da artış gösterdiği söylenebilir.

2. Vergi Uyumu: Teori ve Kapsam

Mükelleflerin vergi ile ilgili yükümlülüklerinin vergi kanunlarına uygun olarak doğru ve zamanında yerine getirmesi yani mükelleflerin vergi yasalarına uyma derecesi vergi uyumu olarak tanımlanmaktadır (James ve Allaey, 2004: 29). Vergi uyumu ile ilgili başka bir tanım ise beyannamenin verildiği zamanda uygulanan vergi yasaları, yönetmelikler ve yargı kararlarına uygun olarak vergi yükümlülüğünün beyannamede tam olarak belirtilmesi ve beyannamenin zamanında ilgili yerlere verilmesidir (Tuncer, 2015: 109). Vergi uyumu, vergi kavramının ilk ortaya çıktığı zamandan itibaren kamu idaresinin yönetmesi ve iyileştirmesi gerektiği bir konu olarak ifade edilmiştir. 1215 yılında İngiltere’de yayımlanan Magna Carta Libertatum ile çağdaş anlamda vergi uyumunun temellerinin atıldığı belirtilmiştir (Yoruldu, 2020: 57). Vergi uyumu konusunda temel hedef, herhangi bir vergi kaybına neden olmadan vergi ödeme işlemlerinin gerçekleştirilmesidir (Didinmez, 2018: 11).

Vergi uyumu konusu incelendiğinde bu konunun temelinde aslında “insanlar neden vergi öder?” sorusunun bulunduğu görülmektedir. Bu soru ile vergi uyumu konusu “gönüllü uyum” ve “gönüllü uyumsuzluk” konuları ile ilişkilendirilmektedir.

2.1. Vergiye Gönüllü Uyum

Vergiye gönüllü uyum konusu ilk olarak 1972 yılında Allingham ve Sandmo tarafından araştırılmıştır (Allingham ve Sandmo, 1972: 324). Vergiye gönüllü uyum, vergi yasalarına ve kurallarına gönüllü ya da istekli olarak uyma durumu olarak ifade edilebilir. Vergiye gönüllü uyum iki teori ile açıklanmaktadır. Bunlar “Rasyonel Beklentiler Teorisi” ve “Ahlaki Duygular Teorisi” dir. (Ştefura, 2012: 92; Tekin ve Sökmen Gürçam, 2019: 69).

- “**Rasyonel Beklentiler Teorisi**”: Bu teoriye göre kişiler faydalarını maksimum ve içsel maliyetlerini de minimum yapacak kadar karar ve tercihler benimserler. Bu sebeple de bireyler imkanları ölçüsünde az vergi ödemeyi veya hiç vergi ödememeyi seçebilecekleri davranışlarda bulunacaklardır. Ancak “Rasyonel Beklentiler Teorisi” vergi beyanını etkileyen bazı faktörleri açıklamasına rağmen vergi kaçakçılığı ile içgüdü arasındaki ilişkiyi sağlayamadığı için kullanımı sınırlı olmuştur (Aktan, 2006: 126). Ayrıca bu teori de mükellefler, rasyonel başka bir ifade ile çıkarları yönünde hareket etmekte olan homo-economicus olarak görülmekte ve ayrıca mükellefler soyutlanmış kabul edilerek sosyal-psikolojik özellikler göz ardı edilmektedir. Bu durum “Rasyonel Beklentiler Teorisi” nin bir eleştirisidir. (Kitapçı, 2014: 3).

- **“Ahlaki Duygular Teorisi”:** Bu teori 1990’lardan sonra gelişme alanı bulmuş olup, teoride bireyler çıkar ve fayda düzeylerini maksimum yapmaya uğraşan kişiler olarak kabul edilmektedir. Ayrıca bu teoride bireylerin vergi ödemeleri ya da vergi ödememeleri gibi konular ve tutum-davranışlarının oluşumunda ahlaki duygular önemli bir kıstastır (Yayla, Özbeke, Topal ve Cengiz, 2009: 56). Ahlaki Duygular Teorisi’ne göre, gönüllü uyum modellerinde etik/ahlaki ve sosyal dinamikler bir dönem görmezden gelinmiştir. Ancak vergi mükelleflerinin tam bir gönüllü uyum gösterebilmesi açısından ekonomik, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlar bir bütün olarak düşünölmeli ve bunun için multi-disipliner bir yöntem benimsenmelidir (Kitapçı, 2014: 43).

2.2. Vergiye Gönüllü Uyumsuzluk

Mükellefler bazen ödemek zorunda kaldıkları tutarları olması gerekenden daha düşük ya da daha yüksek göstermektedirler. Mükelleflerin sergilemiş oldukları bu davranış aslında bir gönüllü uyumsuzluktur (Roth, Scholz ve Witte, 1989: 2). Kirchler ve Wahl (2010)’a göre gönüllü uyumsuzluk vergi mükelleflerinin kanunlara uymaması ve vergiden kaçınması gibi tutum ve davranışların sentezi olmaktadır. Mükellefler tarafından yapılan uyumsuzluk “iradi uyumsuzluk” ve “gayri iradi uyumsuzluk” olarak ortaya çıkmaktadır. “İradi Uyumsuzluk” durumu vergi mükelleflerinin yükümlölüklerinden kurtulmak için yükümlölüklerini bilinçli olarak eksik bir şekilde yerine getirme veya hiç yerine getirmeme olarak ifade edilebilir. “Gayri İradi Uyumsuzluk” durumu ise vergi mükelleflerinin yanlış bilgilendirme yapması, yanlış anlaması, dalgın olması gibi bazı durumlarda oluşan hatalar olarak belirtilebilir (Çetin Gerger, 2011: 57).

Eğer mükellefler özellikle de vergi oranlarının artışı sonucunda bir gönüllü uyumsuzluk durumu yaşıyor ise bu mükellefler vergiye karşı aktif ya da pasif tepkiler gösterebilir.

- **Aktif Tepki:** Vergi oranlarının artması ile vergi mükelleflerinin tepkileri artmakta ve artan mükellef tepkileri aktif bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır (Taşkın, 2010: 77). Mükellefler, aktif tepki ile yasaya aykırı ve otoriteye itaatsiz bir davranış sergilerler. Mükelleflerin gösterdikleri aktif tepkilere vergi kaçırma, verginin reddi ve isyanı örnek gösterilebilir (Gök, 2007: 15). Vergi mükelleflerinin bireysel olarak sergilemiş oldukları aktif tepkiler zamanla toplumsal tepkilere dönüşür. Bu durum ise mükelleflerin toplu olarak vergiye karşı isyan çıkarmasına neden olur (Aktan, Dileyici ve Saraç, 2006: 164).
- **Pasif Tepki:** Genellikle vergi oranlarındaki herhangi bir artış vergi mükelleflerinin gelir düzeyini düşürmektedir. Gelir düzeyi düşen mükellefler bu durumda pasif tepki sergilemektedirler. Mükellefler, vergi oranı arttığında ilk olarak “sineye çekme” duygusuyla aylıklığı tercih etme, tüketimi kısma, vergileri geç ödeme, üretimi azaltma ya da yatırımdan vazgeçme gibi pasif tepkiler göstermektedirler (Aktan, Dileyici ve Saraç, 2002; Taşkın, 2010: 77). Ayrıca mükellefler göstermiş oldukları pasif tepkiler ile vergileri yansıtarak ya da vergilerden kaçınarak yasalara aykırı olmayan hareketler sergilemektedirler (Gök, 2007: 150).

3. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu araştırma Akdeniz Bölgesi’nde bulunan sekiz (Adana, Antalya, Burdur, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş, Mersin ve Osmaniye) ili kapsamaktadır. Araştırmanın amacı Akdeniz Bölgesi’nde bulunan illerdeki mükelleflerin vergi uyum düzeylerini ölçmek, vergi uyumu ve vergi sistemi konuları ile ilgili görüşlerini anket yardımıyla incelemektir. Araştırmanın örneklemini Akdeniz Bölgesi’ndeki mükellefler olup bu mükelleflere anket uygulanmadan önce verecekleri cevapların ve cevaplar sonucunda ulaşılan verilerin herhangi bir kuruma ya da kuruluşa verilmeyeceği konusunda söz verilmiştir. Araştırmada yöntem olarak yüz yüze anket yöntemi kullanılmış ve anketlerde 5’li likert tipi ölçeklere yer verilmiştir. Katılımcıların vermiş oldukları cevaplara göre ortaya çıkan verilerin analizi SPSS programı ile yapılmıştır. Analiz sonucunda tanımlayıcı istatistikler frekans, yüzde, ortalama, standart sapma değerleri ile sunulmuş ve ayrıca çalışmada farklılık analizi (Tek Yönlü Anova) de uygulanmıştır. Araştırmada basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örnekleme büyüklüğü belirlenirken bazı istatistikçilere göre 100.000 ve üzeri ana kütle büyüklüğü açısından 384 adet örnekleme büyüklüğü kabul edilebilir bir büyüklük olarak görülebilmektedir (Çiçek, Karakaş ve Yıldız, 2008: 62). Araştırmada mükelleflerin hepsi ile görüşme fırsatı bulunamadığından basit tesadüfi yöntem ile 1013 mükellefe anket uygulanmıştır. Buna göre bu araştırmanın örneklemini 1013adet faal olarak çalışan gelir vergisi mükellefi oluşturmaktadır. Ayrıca mükelleflerin ankete katılmalarında gönüllölük esaslı ön planda tutulmuş ve mükelleflerin ankete dürüst olarak cevap vermiş oldukları kabul edilmiştir.

4. Araştırmanın Bulguları

Araştırmaya katılan mükelleflerin demografik özelliklerine (cinsiyet, eğitim durumu, şehir, medeni durum, yaş, gelir türü, mesleki tecrübe) ilişkin dağılımlar belirlenmiş ve ortaya çıkan sonuç tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Vergi Mükelleflerinin Demografik Özellikleri

Demografik Özellikleri		n	%
Cinsiyet	Kadın	275	27,1
	Erkek	738	72,9
Eğitim Durumu	İlköğretim	218	21,5
	Lise	288	28,4
	Ön Lisans	110	10,9
	Lisans	323	31,9
	Lisansüstü	74	7,3
Şehir	Adana	124	12,2
	Antalya	143	14,1
	Burdur	113	11,2
	Hatay	124	12,2
	Isparta	148	14,6
	Kahramanmaraş	131	12,9
	Mersin	124	12,2
	Osmaniye	106	10,5
	Gelir Türü	Ticari Kazanç	472
Serbest Meslek Kazancı		385	38,0
Zirai Kazanç		46	4,5
Gayrimenkul Sermaye İradı (Kira Geliri)		70	6,9
Menkul Sermaye İradı		40	3,9
Yaş (Ort.±SS)		38,86±12,104	
Mesleki Tecrübe (Ort.±SS)		15,91±11,674	
Toplam		1013	100,0

Tablo 1’de çalışmaya katılan vergi mükelleflerine ait demografik bilgiler verilmiştir. Tabloya göre çalışmaya katılanların %27,1’i (275) kadın, %72,9’u (738) erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların %21,5’i (218) ilköğretim, %28,4’ü (288) lise, %10,9’u (110) ön lisans, %31,9’u (323) lisans ve %7,3’ü (74) lisansüstü mezundur. Çalışmaya katılan vergi mükelleflerinin %12,2’si (124) Adana, %14,1’i (143) Antalya, %11,2’si (113) Burdur, %12,2’si (124) Hatay, %14,6’sı (148) Isparta, %12,9’u (131) Kahramanmaraş, %12,2’si (124) Mersin ve %10,5’i (106) Osmaniye illerinde bulunmaktadır. Gelir türüne bakıldığında, katılımcıların %46,6’sı (472) ticari kazanç, %38’i (385) serbest meslek kazancı, %4,5’i (46) zirai kazanç, %6,9’u (70) gayrimenkul sermaye iradı (kira geliri) ve %3,9’u (40) menkul sermaye iradı şeklinde gelir türüne sahiptir. Son olarak çalışmaya katılanların ortalama yaşı 38,86±12,104 ve ortalama mesleki tecrübeleri 15,91±11,674 şeklindedir. Tablo 2’de çalışmaya katılan vergi mükelleflerinin bireysel tecrübelerine yönelik demografik bilgiler verilmiştir. Tabloya göre çalışmaya katılanların %28,8’i (292) vergi istisna veya muafiyetinden yararlandığını, %71,2’si (721) ise yararlanmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %8,7’si (88) sponsorluk harcaması yapmışken %91,3’ü (925) yapmamıştır. Çalışmaya katılanların %37,6’sı (381) kazancının vergisini beyan etmediği ya da eksik beyan ettiğini belirtirken %62,4’ü (632) ise böyle bir durumu yapmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %34,4’ü (348) vergi affından yararlanmışken %65,6’sı (665) yararlanmamıştır. Motorlu taşıtlar vergisinin tutarı otomobil tercihinde etkili olduğunu söyleyenlerin oranı %80,2 (812) iken etkisiz olduğunu söyleyenlerin oranı ise %19,8 (201) olarak tespit edilmiştir. Çalışmaya katılanların %7,5’i (76) şu anki “gelir vergi sistemi” aynen uygulanmalı, %29,7’si (301) herkesin kazancı üzerinden aynı oranda gelir vergisi alınmalı, %6,8’i (69) herkesin kazancı üzerinden aynı miktarda gelir vergisi alınmalı, %43,4’ü (440) kazancı yüksek olanlardan daha yüksek, düşük olanlardan daha düşük oranda gelir vergisi alınmalı ve %12,5’i (127) kazanç üzerinden vergi alınmamalı şeklinde düşünceye sahiptir. Katılımcıların %13,3’ü (135) vergi uzlaşma uygulamasından yararlanmışken %86,7’si (878) yararlanmıştır. Vergi mükelleflerinin %29,4’ü (298) Vergi İletişim Merkezinden (VİMER) haberdarken %70,6’sı (715) haberdar değildir. Çalışmaya katılanların %12,8’i (130)

VİMER uygulamasını kullandığını, %87,2'si (883) uygulamayı kullanmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %3,9'u (40) hemen her zaman VİMER' den yararlandığını, %17,4'ü (176) nadiren yararlandığını ve %78,7'si (797) hemen hemen hiç yararlanmadığını belirtmiştir. Vergi mükelleflerinin %24,9'u (252) e posta sistemine kayıtlıken %75,1'i (761) kayıtlı değildir. Dönemsel vergi uygulamasından haberdar olanların oranı %42,5 (431), haberdar olmayanların oranı ise %57,5 (582) şeklindedir. Son olarak çalışmaya katılanların %64,5'i (653) vergi uygulanmayan alanlardan alışveriş yapmayı tercih ederken %35,5'i (360) tercih etmediğini belirtmiştir.

Tablo 2. Çalışmaya Katılan Vergi Mükelleflerinin Bireysel Tecrübelerine Yönelik Demografik Özellikleri

		<i>n</i>	%
Vergi istisna veya muafiyetinden yararlandınız mı?	Evet	292	28,8
	Hayır	721	71,2
Sponsorluk harcaması yaptınız mı?	Evet	88	8,7
	Hayır	925	91,3
Kazancınızın vergisini beyan etmediğiniz ya da eksik beyaz ettiğiniz durumlar oldu mu?	Evet	381	37,6
	Hayır	632	62,4
Vergi affından yararlandınız mı?	Evet	348	34,4
	Hayır	665	65,6
Otomobil satın alırken ödeyeceğiniz KDV ve ÖTV ile daha sonraki dönemlerde ödeyeceğiniz motorlu taşıtlar vergisi tutarı otomobil tercihiniz üzerinde etkili olur mu?	Evet	812	80,2
	Hayır	201	19,8
Vergi sistemine yönelik aşağıdaki ifadelerden hangisi size göre doğrudur?	Şu Anki "Gelir Vergi Sistemi" Aynen Uygulanmalı	76	7,5
	Herkesin Kazancı Üzerinden Aynı Oranda Gelir Vergisi Alınmalı	301	29,7
	Herkesin Kazancı Üzerinden Aynı Miktarda Gelir Vergisi Alınmalı	69	6,8
	Kazancı Yüksek Olanlardan Daha Yüksek, Düşük Olanlardan Daha Düşük Oranda Gelir Vergisi Alınmalı	440	43,4
	Kazanç Üzerinden Vergi Alınmamalı	127	12,5
Vergi uzlaşma uygulamasından yararlandınız mı?	Evet	135	13,3
	Hayır	878	86,7
Vergi İletişim Merkezinden (VİMER) haberdar mısınız?	Evet	298	29,4
	Hayır	715	70,6
Vergi İletişim Merkezini (VİMER) daha önce kullandınız mı?	Evet	130	12,8
	Hayır	883	87,2
Vergi İletişim Merkezinden (VİMER) yararlanma sıklığınız nedir?	Hemen Her Zaman	40	3,9
	Nadiren	176	17,4
	Hemen Hemen Hiç	797	78,7
Gelir İdaresi Başkanlığının ücretsiz e-posta sistemine kayıtlı mısınız?	Evet	252	24,9
	Hayır	761	75,1
Dönemsel vergi uygulamasından haberdar mısınız?	Evet	431	42,5
	Hayır	582	57,5
Vergi uygulanmayan alanlardan (havaalanı, gümrük çıkış kapıları vb.) alışveriş yapmayı tercih eder misiniz?	Evet	653	64,5
	Hayır	360	35,5
Toplam		1013	100,0

Tablo 3. Akdeniz Bölgesinde Çalışmaya Katılan Vergi Mükelleflerinin Vergi Uyumunu Anketine Verdikleri Cevapların Dağılımları

Sorular	1 n (%)	2 n (%)	3 n (%)	4 n (%)	5 n (%)
1- Kesinlikle Katılmıyorum					
2- Katılmıyorum					
3- Kararsızım					
4- Katılıyorum					
5- Kesinlikle Katılıyorum					
1. Bir vergi mükellefi olarak, mükellef hakları konusunda yeterli bilgiye sahibim.	214 (%21,1)	168 (%16,6)	214 (%21,1)	283 (%27,9)	134 (%13,2)
2. Vergi mükellefi olarak haklarım yasalarca korunur.	79 (%7,8)	156 (%15,4)	368 (%36,3)	307 (%30,3)	103 (%10,2)
3. Medyada ve basında vergi mükellef haklarının tanıtımı yeterli düzeyde yapılmaktadır.	306 (%30,2)	301 (%29,7)	222 (%21,9)	132 (%13,0)	52 (%5,1)
4. Vergi ile ilgili problemlerimde vergi idaresine danışırım.	189 (%18,7)	163 (%16,1)	200 (%19,7)	311 (%30,7)	150 (%14,8)
5. Vergi ile ilgili yükümlülüklerimi yerine getirmemde vergi idaresi gerekli kolaylığı sağlamaktadır.	113 (%11,2)	172 (%17,0)	400 (%39,5)	229 (%22,6)	99 (%9,8)
6. Vergi idaresi, haklarım ve mevzuat konusunda yeterince bilgilendirme sağlar.	118 (%11,6)	211 (%20,8)	415 (%41,0)	194 (%19,2)	75 (%7,4)
7. Vergi denetimleri, vergi kaçırma önleyecek şekildedir.	182 (%18,0)	200 (%19,7)	242 (%23,9)	182 (%18,0)	207 (%20,4)
8. Vergi denetimleri, vergi kaçırma önleyecek sıklıkta yapılmaktadır	265 (%26,2)	185 (%18,3)	301 (%29,7)	160 (%15,8)	102 (%10,1)
9. Toplanan vergiler, israf edildiği için vergi kaçırmak uygundur.	254 (%25,1)	286 (%28,2)	253 (%25,0)	113 (%11,2)	107 (%10,6)
10. Toplanan vergiler, faydalı işler için kullanılsa dahi vergi kaçırmak uygundur.	443 (%43,7)	199 (%19,6)	196 (%19,3)	94 (%9,3)	81 (%8,0)
11. Denetlenmeyecek ve cezalandırılmayacak bile olsam vergimi öderim.	130 (%12,8)	149 (%14,7)	182 (%18,0)	269 (%26,6)	283 (%27,9)
12. Ödediğim vergiler toplumun gelişmesi için önemlidir.	60 (%5,9)	165 (%16,3)	224 (%22,1)	270 (%26,7)	294 (%29,0)
13. Vergi kaçırdığı halde yakalanmayan insanların varlığı beni vergi kaçırmaya teşvik eder.	235 (%23,2)	196 (%19,3)	179 (%17,7)	208 (%20,5)	195 (%19,2)
14. Başka bir semt ya da şehirde yaşasam vergi ödeme isteğim değişir.	298 (%29,4)	274 (%27,0)	239 (%23,6)	124 (%12,2)	78 (%7,7)
15. Ödediğim vergiler sadece benim yararlanabileceğim hizmetler için kullanılmalıdır.	248 (%24,5)	214 (%21,1)	230 (%22,7)	192 (%19,0)	129 (%12,7)
16. Oy verdiğim parti iktidarda değilse vergi ödemek istemem.	417 (%41,2)	241 (%23,8)	191 (%18,9)	73 (%7,2)	91 (%9,0)
17. Vergi afları çok sık uygulanmaktadır.	131 (%12,9)	212 (%20,9)	274 (%27,0)	172 (%17,0)	224 (%22,1)
18. Vergi uygulamaları adil değildir.	122 (%12,0)	132 (%13,0)	228 (%22,5)	223 (%22,0)	308 (%30,4)
19. Vergi borcu için mükellef ile idarenin pazarlık usulü ile yaptığı anlaşma (uzlaşma) adil bir uygulamadır.	181 (%17,9)	176 (%17,4)	370 (%36,5)	206 (%20,3)	80 (%7,9)
20. Vergi idaresi vergi kanunlarının uygulanmasında tarafsız hareket etmektedir.	143 (%14,1)	222 (%21,9)	357 (%35,2)	192 (%19,0)	99 (%9,8)
21. Vergi mevzuatı sade ve anlaşılır olduğu için vergi ile ilgili hususları kolaylıkla hallederim.	230 (%22,7)	194 (%19,2)	320 (%31,6)	204 (%20,1)	65 (%6,4)
22. Vergi oranlarında meydana gelen artışlar yüzünden vergi kaçırmaya yönelirim.	235 (%23,2)	263 (%26,0)	280 (%27,6)	130 (%12,8)	105 (%10,4)

Mükelleflerin Vergi Uyum Düzeylerinin Ölçülmesi: Akdeniz Bölgesi Örneği

23. Vergi oranları daha düşük olsa daha farklı faaliyet alanlarına yönelirim.	92 (%9,1)	120 (%11,8)	262 (%25,9)	260 (%25,7)	279 (%27,5)
24. Vergi indirimleri ve vergi muafiyetleri daha yüksek olsa daha az vergi kaçırırım.	231 (%22,8)	246 (%24,3)	269 (%26,6)	129 (%12,7)	138 (%13,6)
25. Vergi mevzuatı adil olmadığı için vergi kaçırılmak uygundur.	283 (%27,9)	242 (%23,9)	249 (%24,6)	125 (%12,3)	114 (%11,3)
26. Vergiden muaf olma imkânım olsa mutlaka yararlanırım.	85 (%8,4)	84 (%8,3)	195 (%19,2)	253 (%25,0)	396 (%39,1)
27. Vergi mevzuatı adil değildir.	103 (%10,2)	118 (%11,6)	285 (%28,1)	207 (%20,4)	300 (%29,6)
28. Vergi oranlarını yüksek bulurum.	76 (%7,5)	75 (%7,4)	157 (%15,5)	281 (%27,7)	424 (%41,9)
29. Vergi afları gereklidir.	139 (%13,7)	119 (%11,7)	281 (%27,7)	241 (%23,8)	233 (%23,0)
30. Vergi afları yüzünden vergi ödemek istemem.	158 (%15,6)	197 (%19,4)	308 (%30,4)	199 (%19,6)	151 (%14,9)
31. Vergi afları vergi sistemini adaletsizleştirir.	134 (%13,2)	148 (%14,6)	315 (%31,1)	158 (%15,6)	258 (%25,5)
32. Vergi afları bazı mükellefleri kayırmak için çıkarılır.	114 (%11,3)	143 (%14,1)	277 (%27,3)	236 (%23,3)	243 (%24,0)
33. Vergi mevzuatı hakkında bilgi sahibiyim.	157 (%15,5)	152 (%15,0)	299 (%29,5)	262 (%25,9)	143 (%14,1)
34. Vergilerin düşük olması nedeniyle yabancı ülkelerdeki ürünleri satın almayı tercih ederim.	144 (%14,2)	110 (%10,9)	267 (%26,4)	263 (%26,0)	229 (%22,6)
35. Çalıştığım sektördeki vergilerin rekabeti bozucu etkisi vardır.	104 (%10,3)	144 (%14,2)	385 (%38,0)	209 (%20,6)	171 (%16,9)
36. Otomobil, elektronik eşya, mobilya vb. gibi ürünleri satın alırken dönemsel vergi indirimleri olması hoşuma gider.	96 (%9,5)	75 (%7,4)	207 (%20,4)	280 (%27,6)	355 (%35,0)
37. Dönemsel vergi indirimine göre daha az/fazla ürün alırım.	79 (%7,8)	76 (%7,5)	250 (%24,7)	295 (%29,1)	313 (%30,9)
38. Dönemsel vergi indirimine göre ürün almayı ertelerim/öne çekerim.	49 (%4,8)	91 (%9,0)	213 (%21,0)	368 (%36,3)	292 (%28,8)
39. Vatani bir görev olduğu için vergi öderim.	55 (%5,4)	106 (%10,5)	180 (%17,8)	316 (%31,2)	356 (%35,1)
40. Ahlaki bir görev olduğu için vergi öderim.	56 (%5,5)	78 (%7,7)	237 (%23,4)	307 (%30,3)	335 (%33,1)
41. Zorunluluk olduğu için vergi öderim.	65 (%6,4)	70 (%6,9)	158 (%15,6)	350 (%34,6)	370 (%36,5)
42. Kul hakkına girdiği için vergi öderim	98 (%9,7)	139 (%13,7)	199 (%19,6)	226 (%22,3)	351 (%34,6)

Tablo 3'te çalışmaya katılan vergi mükelleflerinin vergi uyumu anketi sorularına verdikleri cevaplara ait dağılımlar görülmektedir. Tabloya göre, sorulara verilen cevaplar şu şekildedir: "1. Bir vergi mükellefi olarak, mükellef hakları konusunda yeterli bilgiye sahibim." sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%27,9) katıldığını belirtmiştir. "2. Vergi mükellefi olarak haklarım yasalarca korunur." sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%36,3) kararsız olduğunu belirtmiştir. "3. Medyada ve basında vergi mükellef haklarının tanıtımı yeterli düzeyde yapılmaktadır." sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%30,2) kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. "4. Vergi ile ilgili problemlerimde vergi idaresine danışırım." sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%30,7) katıldığını belirtmiştir. "5. Vergi ile ilgili yükümlülüklerimi yerine getirmemde vergi idaresi gerekli kolaylığı sağlamaktadır." sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%39,5) kararsız olduğunu belirtmiştir. "6. Vergi idaresi, haklarım ve mevzuat konusunda yeterince bilgilendirme sağlar." sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%41) kararsız olduğunu belirtmiştir. "7. Vergi denetimleri, vergi kaçırılmayı önleyecek şekildedir." sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%23,9) kararsız olduğunu belirtmiştir. "8. Vergi denetimleri, vergi kaçırılmayı önleyecek sıklıkta yapılmaktadır." sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla

(%29,7) kararsız olduğunu belirtmiştir. “9. Toplanan vergiler, israf edildiği için vergi kaçırmak uygundur.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%25,1) kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. “10. Toplanan vergiler, faydalı işler için kullanılsa dahi vergi kaçırmak uygundur.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%43,7) kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. “11. Denetlenmeyecek ve cezalandırılmayacak bile olsam vergimi öderim.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%27,9) kesinlikle katıldığını belirtmiştir. “12. Ödediğim vergiler toplumun gelişmesi için önemlidir.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%29) kesinlikle katıldığını belirtmiştir. “13. Vergi kaçırdığı halde yakalanmayan insanların varlığı beni vergi kaçırmaya teşvik eder.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%23,2) kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. “14. Başka bir semt ya da şehirde yaşasam vergi ödeme isteğim değişir.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%29,4) kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. “15. Ödediğim vergiler sadece benim yararlanabileceğim hizmetler için kullanılmalıdır.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%24,5) kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. “16. Oy verdiğim parti iktidarda değilse vergi ödemek istemem.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%41,2) kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. “17. Vergi afları çok sık uygulanmaktadır.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%27) kararsız olduğunu belirtmiştir. “18. Vergi uygulamaları adil değildir.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%30,4) kesinlikle katıldığını belirtmiştir. “19. Vergi borcu için mükellef ile idarenin pazarlık usulü ile yaptığı anlaşma (uzlaşma) adil bir uygulamadır.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%36,5) kararsız olduğunu belirtmiştir. “20. Vergi idaresi vergi kanunlarının uygulanmasında tarafsız hareket etmektedir.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%35,2) kararsız olduğunu belirtmiştir. “21. Vergi mevzuatı sade ve anlaşılır olduğu için vergi ile ilgili hususları kolaylıkla hallederim.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%31,6) kararsız olduğunu belirtmiştir. “22. Vergi oranlarında meydana gelen artışlar yüzünden vergi kaçırmaya yönelirim.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%27,6) kararsız olduğunu belirtmiştir. “23. Vergi oranları daha düşük olsa daha farklı faaliyet alanlarına yönelirim.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%27,5) kesinlikle katıldığını belirtmiştir. “24. Vergi indirimleri ve vergi muafiyetleri daha yüksek olsa daha az vergi kaçırmam.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%26,6) kararsız olduğunu belirtmiştir. “25. Vergi mevzuatı adil olmadığı için vergi kaçırmak uygundur.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%27,9) kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. “26. Vergiden muaf olma imkânım olsa mutlaka yararlanırım.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%39,1) kesinlikle katıldığını belirtmiştir. “27. Vergi mevzuatı adil değildir.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%29,6) kesinlikle katıldığını belirtmiştir. “28. Vergi oranlarını yüksek bulurum.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%41,9) kesinlikle katıldığını belirtmiştir. “29. Vergi afları gereklidir.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%27,7) kararsız olduğunu belirtmiştir. “30. Vergi afları yüzünden vergi ödemek istemem.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%30,4) kararsız olduğunu belirtmiştir. “31. Vergi afları vergi sistemini adaletsizleştirir.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%31,1) kararsız olduğunu belirtmiştir. “32. Vergi afları bazı mükellefleri kayırmak için çıkarılır.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%27,3) kararsız olduğunu belirtmiştir. “33. Vergi mevzuatı hakkında bilgi sahibiyim.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%29,5) kararsız olduğunu belirtmiştir. “34. Vergilerin düşük olması nedeniyle yabancı ülkelerdeki ürünleri satın almayı tercih ederim.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%26,4) kararsız olduğunu belirtmiştir. “35. Çalıştığım sektördeki vergilerin rekabeti bozucu etkisi vardır.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%38) kararsız olduğunu belirtmiştir. “36. Otomobil, elektronik eşya, mobilya vb. gibi ürünleri satın alırken dönemsel vergi indirimleri olması hoşuma gider.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%35) kesinlikle katıldığını belirtmiştir. “37. Dönemsel vergi indirimine göre daha az/fazla ürün alırım.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%30,9) kesinlikle katıldığını belirtmiştir. “38. Dönemsel vergi indirimine göre ürün almayı ertelerim/öne çekerim.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%36,3) katıldığını belirtmiştir. “39. Vatani bir görev olduğu için vergi öderim.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%35,1) kesinlikle katıldığını belirtmiştir. “40. Ahlaki bir görev olduğu için vergi öderim.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%33,1) kesinlikle katıldığını belirtmiştir. “41. Zorunluluk olduğu için vergi öderim.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%36,5) kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Son olarak “42. Kul hakkına girdiği için vergi öderim.” sorusuna vergi mükellefleri çoğunlukla (%34,6) kesinlikle katıldığını belirtmiştir.

Tablo 4. Vergi Uyum Düzeyinin Çalışmaya Katılan Vergi Mükelleflerinin Demografik Özelliklerine Göre Farklılaşma Durumu

Demografik Özellikler		$\bar{X}$	SS	Test	p	Anlamlı Farklılık
Cinsiyet	Kadın	113,92	10,309	-2,603^t	,009*	
	Erkek	115,81	10,206			
Eğitim Durumu	(1) İlköğretim	113,85	9,588	10,627^F	,000*	5>1,2,3,4 4>1,2
	(2) Lise	113,56	9,090			
	(3) Ön Lisans	114,40	9,506			
	(4) Lisans	116,92	11,134			
	(5) Lisansüstü	120,56	11,011			
Şehir	(1) Adana	118,49	9,847	14,949^F	,000*	1>3,4,8 2>4,8 5>4,8 6>4,8 7>2,3,4,5,6,8
	(2) Antalya	115,74	8,645			
	(3) Burdur	114,20	11,585			
	(4) Hatay	110,75	7,541			
	(5) Isparta	115,06	10,393			
	(6) Kahramanmaraş	115,24	7,584			
	(7) Mersin	121,09	12,125			
	(8) Osmaniye	111,07	10,018			
Gelir Türü	(1) Ticari Kazanç	115,36	9,493	1,440 ^F	,219	
	(2) Serbest Meslek Kazancı	114,74	10,771			
	(3) Zirai Kazanç	117,21	13,304			
	(4) Gayrimenkul Sermaye İradı (Kira Geliri)	117,27	9,657			
	(5) Menkul Sermaye İradı	114,27	10,848			
Yaş ^r				,190*		
Mesleki Tecrübe ^r				,214*		

Not: *= $p<0,05$ ^r= Pearson Korelasyon, ^t= Bağımsız Gruplar T Testi, ^F= Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Tablo 4'te katılımcıların demografik özelliklerine göre "Vergi Uyum" anketi puan ortalamalarının karşılaştırılmasına yönelik yapılan analiz sonuçları verilmiştir. Yapılan analizlere göre; cinsiyet, eğitim durumu, bulunan şehir değişkenlerine göre gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ortaya çıkan anlamlı farklılıklara göre, erkek vergi mükelleflerinin kadın vergi mükelleflerine göre daha yüksek vergi uyumuna sahiptir. Lisansüstü mezunu katılımcıların diğer katılımcılara göre daha yüksek vergi uyumuna sahiptir. Ayrıca lisans mezunu katılımcıların ilköğretim ve lise mezunu katılımcılara göre daha yüksek vergi uyumuna sahiptir. Bu sonuca bakılarak katılımcıların eğitim durumu arttıkça vergi uyumunun da artış gösterdiği söylenebilir. Adana ilinde yaşayan katılımcıların Burdur, Hatay ve Osmaniye illerinde yaşayan katılımcılara göre daha yüksek vergi uyumuna sahiptir. Antalya, Isparta ve Kahramanmaraş illerinde yaşayan katılımcıların Hatay ve Osmaniye illerinde yaşayan katılımcılara göre daha yüksek vergi uyumuna sahiptir. Son olarak Mersin ilinde yaşayan katılımcıların Antalya, Burdur, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde yaşayan katılımcılara göre daha yüksek vergi uyumuna sahiptir. Katılımcıların yaş ve mesleki tecrübeleri ile vergi uyumu düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu sonuca göre katılımcıların yaşları ve mesleki tecrübeleri arttıkça vergi uyumu düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir. Ancak, katılımcıların gelir türü değişkeninde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 5. Vergi Uyum Düzeyinin Çalışmaya Katılan Mükelleflerin Vergiye Yönelik Bireysel Tecrübelerine Yönelik Sorulara Göre Farklılaşma Durumu

Sorular		$\bar{X}$	SS	Test	p	Anlamlı Farklılık
Vergi istisna veya muafiyetinden yararlandınız mı?	Evet	115,29	10,093	-,013 ^t	,990	
	Hayır	115,30	10,338			
	Evet	113,82	10,291	1,408^t	,159	

Sponsorluk harcaması yaptınız mı?	Hayır	115,44	10,255		
Kazancınızın vergisini beyan etmediğiniz ya da eksik beyan ettiğiniz durumlar oldu mu?	Evet	112,95	8,845		
	Hayır	116,71	10,792	-6,037 ^t	,000*
Vergi affından yararlandınız mı?	Evet	113,87	9,069		
	Hayır	116,04	10,767	-3,211 ^t	,001*
Otomobil satın alırken ödeyeceğiniz KDV ve ÖTV ile daha sonraki dönemlerde ödeyeceğiniz motorlu taşıtlar vergisi tutarı otomobil tercihiniz üzerinde etkili olur mu?	Evet	115,73	10,543		
	Hayır	113,55	8,857	2,996 ^t	,003*
Vergi sistemine yönelik aşağıdaki ifadelerden hangisi size göre doğrudur?	(1) Şu Anki "Gelir Vergi Sistemi" Aynen Uygulanmalı	112,96	9,480		
	(2) Herkesin Kazancı Üzerinden Aynı Oranda Gelir Vergisi Alınmalı	114,11	10,129		
	(3) Herkesin Kazancı Üzerinden Aynı Miktarda Gelir Vergisi Alınmalı	113,89	8,066	12,425 ^F	,000*
	(4) Kazancı Yüksek Olanlardan Daha Yüksek, Düşük Olanlardan Daha Düşük Oranda Gelir Vergisi Alınmalı	117,71	10,637		
	(5) Kazanç Üzerinden Vergi Alınmamalı	111,89	8,897		
Vergi uzlaşma uygulamasından yararlandınız mı?	Evet	115,20	9,945		
	Hayır	115,31	10,317	-,123 ^t	,992
Vergi İletişim Merkezinden (VİMER) haberdar mısınız?	Evet	117,53	10,677		
	Hayır	114,36	9,946	4,519 ^t	,000*
Vergi İletişim Merkezini (VİMER) daha önce kullandınız mı?	Evet	115,63	10,737		
	Hayır	115,25	10,197	,392 ^t	,695
Vergi İletişim Merkezinden (VİMER) yararlanma sıklığınız nedir?	(1) Hemen Her Zaman	116,30	9,931		
	(2) Nadiren	114,71	9,564	,505 ^F	,604
	(3) Hemen Hemen Hiç	115,38	10,433		
Gelir İdaresi Başkanlığının ücretsiz e-posta sistemine kayıtlı mısınız?	Evet	116,56	10,731		
	Hayır	114,88	10,076	2,257 ^t	,024*
Dönemsel vergi uygulamasından haberdar mısınız?	Evet	116,01	10,877		
	Hayır	114,77	9,759	1,874 ^t	,061
Vergi uygulanmayan alanlardan (havaalanı, gümrük çıkış kapıları vb.) alışveriş yapmayı tercih eder misiniz?	Evet	115,02	10,236		
	Hayır	115,79	10,309	-1,136 ^t	,256

Not:*=p<.05, t= Bağımsız Gruplar T Testi, F= Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Tablo 5'te katılımcıların vergiye yönelik bireysel tecrübelerine yönelik sorulara göre "Vergi Uyumunu" anketi puan ortalamalarının karşılaştırılmasına yönelik yapılan analiz sonuçları verilmiştir. Yapılan analizlere göre; kazancının vergisini beyan etmeme ya da eksik beyan etme durumu, vergi affından yararlanma durumu, otomobil satın alırken ödenecek KDV ve ÖTV ile daha sonraki dönemlerde ödenecek motorlu taşıtlar vergisi tutarı otomobil tercihi üzerinde etkili olma durumu, vergi sistemine yönelik ifadeler, Vergi İletişim Merkezinden (VİMER) haberdar olma durumu, Gelir İdaresi Başkanlığının ücretsiz e-posta sistemine kayıtlı olma durumu sorularına göre gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Ortaya çıkan anlamlı farklılıklara göre, kazancının vergisini beyan eden ya da eksik beyan etmeyen katılımcıların vergisini beyan etmeyen ya da eksik beyan eden katılımcılara göre daha yüksek vergi uyumuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Vergi affından yararlanmayan katılımcıların vergi affından yararlanan katılımcılara göre daha yüksek vergi uyumuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Otomobil satın alırken ödenecek KDV ve ÖTV ile daha sonraki dönemlerde ödenecek motorlu taşıtlar vergisi tutarı otomobil tercihi üzerinde etkili olduğunu belirten katılımcıların bunun etkili olmadığını belirten katılımcılara göre daha yüksek vergi uyumuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Kazancı yüksek olanlardan daha yüksek, düşük olanlardan daha düşük oranda gelir vergisi alınmalı şeklindeki ifadeyi doğru bulan katılımcıların diğer katılımcılara göre daha yüksek vergi uyumuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Vergi İletişim Merkezinden (VİMER) haberdar olan katılımcıların haberdar olmayan katılımcılara göre daha yüksek vergi uyumuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Gelir İdaresi Başkanlığının ücretsiz e-posta sistemine kayıtlı olan katılımcıların kayıtlı olmayan katılımcılara göre daha yüksek vergi uyumuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Ancak diğer sorularda gruplarda arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir ($p > 0.05$).

5. Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışma Akdeniz Bölgesinde yer alan sekiz ilin vergi uyum düzeyinin ölçülmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışma sonuçları incelendiğinde çalışmaya katılanların büyük bir çoğunluğunun "Vergi İletişim Merkezi (VİMER)"nden haberdar olmadıkları ve VİMER'den haberdar olanların haberdar olmayanlara göre daha yüksek vergi uyumuna sahip oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır. Başka bir sonuç ise, Vergi affından yararlanmayan vergi mükelleflerinin vergi affından yararlananlara göre daha yüksek vergi uyumuna sahip oldukları sonucudur. Bir diğer sonuç ise mükelleflerden kazancının vergisini beyan eden veya eksik beyan etmeyenlerin; kazancının vergisini beyan etmeyen veya eksik beyan eden mükelleflere göre daha yüksek vergi uyumuna sahip olduğudur. Ayrıca çalışmada erkek vergi mükelleflerinin kadın mükelleflere göre daha yüksek vergi uyumuna sahip oldukları da başka bir sonuçtur. Bir başka sonuç ise Adana'da yaşayan katılımcıların Burdur'da, Hatay'da ve Osmaniye'de yaşayan katılımcılara göre daha yüksek vergi uyumuna sahip olduğu; Antalya, Isparta ve Kahramanmaraş illerinde yaşayan katılımcıların Hatay ve Osmaniye illerinde yaşayan katılımcılara göre daha yüksek vergi uyumuna sahip olduğu ve son olarak Mersin ilinde yaşayan katılımcıların Antalya, Burdur, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde yaşayan katılımcılara göre daha yüksek vergi uyumuna sahip olduğu ile ilgilidir. Ayrıca ankete katılanların yaşları ve mesleki tecrübeleri arttıkça vergi uyumu düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir. Ancak, katılımcıların gelir türü değişkeninde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamıştır.

Bu çalışmada Akdeniz Bölgesi'nde bulunan tüm iller çalışmaya dahil edilmiştir. Bu yönüyle düşünüldüğünde bu çalışma gelecekte vergi uyumu konusunda yapılması planlanan çalışmalara da rehber niteliğinde olacaktır. Ayrıca bu çalışma sadece Akdeniz Bölgesi ile sınırlı kalmayıp sonrasında diğer bölgelere (Ege, Karadeniz, Marmara, İç Anadolu, Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgeleri) de anket uygulanarak bölgeler arası karşılaştırma yapılması amaçlanmaktadır.

Kaynaklar

- Allingham, M. G. ve Sandmo, A. (1972). Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis. *Journal of Public Economics* 1, 323-338, North-Holland Publishing Company.
- Aktan, C. C., Dileyici, D. ve Saraç, Ö. (2002). Vergilere Karşı Tepkilerin Anatomisi. C. C. Aktan, D. Dileyici ve Ö. Saraç (Ed.), *Vergi, Zulüm ve İsyân*, Phoenix Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara.
- Aktan, C. C. (2006). Vergi Psikolojisinin Temelleri ve Vergi Ahlakı. C. C. Aktan, D. Dileyici ve İ. Y. Vural (ed.) *Vergileme Ekonomisi ve Vergi Psikolojisi* içinde (126-130 ss), Seçkin Yayıncılık, Ankara.

- Aktan, C. C., Dileyici, D. ve Saraç, Ö. (2006). Vergilere Karşı Tepkiler ve Vergilerin Ahlaki ve Sosyo-Psikolojik Sınırları. C. C. Aktan, D. Dileyici ve İ. Y. Vural (ed.) *Vergileme Ekonomisi ve Vergi Psikolojisi* içinde (159-171 ss), Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Çetin Gerger, G. (2011), *Mükellef Hakları ve Vergiye Gönüllü Uyum*. Legal/Hukuk Kitapları Dizisi, İstanbul.
- Çiçek, H., Karakaş M. ve Yıldız, A. (2008). *Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Vergi Yükümlülerinin Vergiyi Algılama ve Tutum Analizi: Bir Alan Araştırması*. T.C. MALİYE BAKANLIĞI, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No:2008/381.
- Didinmez, İ. (2018). *Davranışsal İktisat Perspektifinden Vergi Uyum Analizi*. Savaş Yayınevi, 1. Baskı.
- Gök, A. K. (2007). Vergi Direncinin Gelişimi. Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, 22(1), 143-163
- James, S., ve Alley, C. (2004). Tax compliance, self-assessment and tax administration. *Journal of Finance and Management in Public Services*. Issue: 2(2), 27-42.
- Kirchler, E. ve Wahl, I. (2010). Tax Compliance Inventory TAX-I: Designing an Inventory for Surveys of Tax Compliance. *Journal of Economic Psychology*, 31, 331-346.
- Kitapçı, İ. (2014). *Vergi Etiği ve Vergi Psikolojisi: Verginin Sosyo-Psikolojik Teorisi*. Seçkin Kitabevi, 2. Baskı, Ankara.
- Roth, J. A., Scholz J. T. ve Witte, A. D. (1989). *Taxpayer Compliance*. Vol: 1: An Agenda for Research Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Ştefura, G. (2012). A New Perspective On Individual Tax Compliance: The Role Of The Income Source. Audit Probability and The Chance of Being Detected, *The USV Annals of Economics and Public Administration*, Volume 12, 2(16), 192-201.
- Taşkın, Y. (2010). Vergi Psikolojisi ve Vergiye Karşı Mükellef Tepkileri. İstanbul Üniversitesi, *İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 54. Seri, 67-90.
- Tekin, A. ve Sökmen Gürçam, Ö. (2019). Davranışsal İktisat ve Vergi Uyumu Arasındaki İlişki Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 6(5), 65-76. ISSN:2148-9963.
- Tuncer, M. (2015). Hükümet-Birey İlişkilerinin Vergi Uyumuna Etkisi ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 57 (3), 107-127.
- Yayla, H. E., Özbek M. F., Topal M. H.ve Cengiz E. (2009). Para Sevgisinin Vergi Ahlakı Üzerindeki Etkisi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 2(3), 51-78.
- Yoruldu, M. (2020). Vergi Uyumu ve Vergiye Uyum Sağlayan Mükelleflere Tanınan Vergi Teşvikinin Değerlendirilmesi, *Al-Farabi International Journal on Social Sciences*, 5(3), 55-64, DOI: 10.46291/Al-Farabi.050306.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

---

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazarı, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 25.03.2020 tarih 2020-07 toplantı nolu kararı ile etik kurul izin belgesi almış olduğunu beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
